

ЧИЧО СТОЯН
СЪРДИТКО

СТИХОТВОРЕНИЯ ЗА ДЕЦА

ИЛЮСТРАЦИИ
ВАДИМ ЛАЗАРКЕВИЧ

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ

ЧИЧО СТОЯН СЪРДИТКО

chitanka.info

БОЖАНКА КОНСТАНТИНОВА

ЧИЧО СТОЯН

Близо сто години са изминали от появата на една тънка книжка със стихотворения, наречена „Детска китка“. Неин автор е Стоян М. Попов или Чичо Стоян — псевдоним, с който той остава в литературата ни за деца и до днес. Съдбата на поета Стоян М. Попов е от най-щастливите — неговите звучни, ведри стихотворения „При мама и при татко“, „Сърдитко“, „Мойто бебе“, „Щъркел шарен дългокрак“ и редица други са познати и обичани от всички поколения български деца вече близо век. Неизменно присъствуват в читанките и поетичните сборници, предават се от родители на деца. Но вероятно малцина от по-новите поколения, които рецитират неговите песни, знаят кой е поетът с това толкова предразполагащо име — Чичо Стоян.

Стоян М. Попов е роден в 1865 година в село Дивотино, Софийско. Мечтата на родителите му да отгледат син свещеник го отвежда в семинарията. Там обаче жадният за дела, за активен труд младеж не издържа и напуска, без да е успял да завърши образованието си. Той трябвало сам да осигурява прехраната си и сам да се образова. Младият Стоян М. Попов не се е срамувал от никаква работа и нито за момент не е преставал да чете. Неговото постоянство и любознателност биват възнаградени — скоро Стоян Попов се нарежда сред изтъкнатите за времето културни деятели в страната. Всъщност най-голяма слава, всеобщо признание му донасят детските му стихотворения. Но до тяхната поява, а и след това неуморният културен труженик и гражданин с ярко родолюбиво и социално чувство отдава силите и енергията си и в други области. На първо място в театъра — той е един от най-преданите и най-активни радатели на българския театър в началото на нашия век. Стоян М. Попов организира театрални трупи, сам участва в представленията като актьор и режисьор. Той е от инициаторите за изграждането на дъсчен театър в Пловдив по време на първото българско изложение. Свързал живота си с една от големите ни актриси от онова време Роза

Попова, Стоян М. Попов до края на дните си остава в плен на театралното изкуство.

Особено силно е бил привлечен поетът и от историята. Без стабилно образование, но с рядък ентузиазъм и жар той се занимава със сериозни, неизяснени въпроси — например старее се да обясни произхода на българите. И въпреки че повечето от изводите, до които достига Стоян М. Попов, са наивни, заниманията му с въпроси от историята са свидетелство за широтата на неговите интереси, за неизтощимото му родолюбие.

Поетът е покорен и от величието на Крали-Марковия епос, от който той издава отделни части. В резултат на увлечението му от историята се появяват и голям брой негови исторически поеми, повести, разкази, легенди. Посветени на големите български ханове и царе, на героични, знаменателни битки, тези творби носят белега на родолюбието, но не се отличават с особени художествени достижения.

Стоян М. Попов започва своята поетична дейност със стихотворения за възрастни. Първата му книга „Сбирка стихотворения“ показва силно гражданско чувство, състрадание към тежката съдба на бедните и отрудени хора, както и неизтощимото му трудолюбие. Стоян М. Попов е рядко активен, неуморим — темпераментното му перо създава стихове, поеми, пиеси.

И така до момента, в който той открива своето истинско място в поезията, до 1898 година, когато се появява „Детска китка“ — стихосбирка за деца, отпечатана като приложение на популярното детско списание „Звездица“. Големият успех на тази малка по обем книжка поставя началото на една щастлива поетична съдба. Родители и деца, учители посрещат стихотворенията на Стоян М. Попов възторжено. Дори най-взискателният, най-авторитетният поет Пенчо Славейков оценява стиховете му за малките:

„... с темите си, както и с лекия си език и тон, стиховете на Чичо Стоян правят впечатление на истински песни за деца.“

Стиховете на Чичо Стоян за малките се явяват във време, когато от христоматиите и читанките са известни творбите на Петко Рачов

Славейков, Васил Попович, Иван Вазов и Константин Величков. Началото на поезията за деца е положено от големите майстори на българското слово. Темите в стихотворенията на Чичо Стоян не са непознати — и той открива пред малките си читатели красотата на природата, многообразието на нейните обитатели, споделя детските възвращения, родени от обичта към мама и татко, към любимите кукли и играчки... Този неизменен свят на детството съществува и в творчеството на поетите преди Чичо Стоян, с естествени изменения той присъства и в днешната ни поезия за деца. Новото, което поетът внася, се състои в начина, по който той представя пред децата света, в тона, с който води разговора си с тях. Без назидание и директни възпитателни интонации и в същото време без изкуствено да се вдетинява, да се старае да „слезе“ до малките, до тяхното световъзприемане и реакции. И ако преодоляването на дидактическия елемент в поезията за деца, проявено най-ярко за първи път в стиховете на Чичо Стоян, е един естествен, постепенен процес, то възможността за естествено, непринудено сливане с мисленето, с въображението и чувствителността на децата е плод на рядък талант. Него притежават малцина — само родените поети за деца. Такъв дар притежава Чичо Стоян — в неговата поезия откриваме погледа на малките с наивността и с наблюдателността им, с дребните им хитрини и откровеността им, с доброто им сърце.

Свят жизнерадостен, пълен с действие, динамичен, със свежест на наблюденията, с откривателски пориви. Именно умението на Чичо Стоян да гледа света през детския поглед най-леко освобождава стиховете му от откритата дидактика. Във ведрите песни на този талантлив поет няма друга позиция освен детската — той не поучава, той само предава точно и вярно чувствата на децата, техните „малки“ тревоги и светли радости. Радост от скромната кукла, радост от уюта на бащиния дом, от нежността на майчината ласка, радост от красотата на „подевчицата пролет“ и щедростта на златната есен, от неуморните игри с Шаро и Писана. А немирствата, детските пакости събуждат добродушната усмивка на поета — в стиховете му живее едно закачливо, понякога сърдито, но винаги с добро сърце малко дете („Сърдитко“).

Хуморът на Чичо Стоян е ласкав, добронамерен — играта може да се превърне в плач, но той никога не е дълготраен, защото лошото

настроение в детството е само миг. Стиховете на Чичо Стоян покоряват с щедростта на настроението, с естествено предадения свят на детските игри, с песенния стих. Издавани многократно в отделни книжки („Залъгалки за дечица малки“, „Чичов дар“, „Чичова книжка“, „Анка и Писанка“), стихотворенията на Чичо Стоян за малките са от най-ценните достижения на детската ни поезия. Те са били пример и за следващите поколения български писатели със своята непринуденост, с искреността си, с обичта, която Чичо Стоян е вложил в тях.

Този даровит и сърдечен човек и поет е оставил още едно ярко свидетелство за отдадеността си на малките. Чичо Стоян заедно с един също безкористен деятел в полето на детската ни литература от началото на века — поета Стоян Русев (Дядо Благо) — създават през 1906 г. първото вестниче за деца „Славейче“. То е плод на неизтощимата енергия на Чичо Стоян и на Дядо Благо, резултат на желанието им да създадат на децата повече радост и в същото време да подпомогнат тяхното развитие с помощта на разказчетата, стиховете и разнообразните съобщения. Чичо Стоян и Дядо Благо създават вестниче, на чиито страници читателите получават не само хубави стихове, гатанки, разкази, стихотворения, писани по картинки, но и интересни вести от науката, от живота из далечните краища на света. Повечето от най-популярните стихове на Чичо Стоян са печатани за първи път в „Славейче“. В него двамата поети са публикували и писма на децата читатели, както и техни ранни стихотворения, отговаряли са на многобройните им въпроси, насочвали са тяхното израстване, засилвали са тяхната активност насърчавали са интересите им. Разнообразно, създавано с вкус, с широта, „Славейче“ слага стабилно начало на българския периодичен печат.

Творчеството на Чичо Стоян за деца е неизменен спътник на всяко детство. Навремето Ран Босилек писа, че Чичо Стоян притежава три златни ключа, с които отключва детските сърца — чистосърдечност, крилато въображение и светла радост. С тези чародейни ключове той остава верен приятел на всяко ново поколение. Защото детето винаги има нужда от сърдечност, от доброта и ведрост. И от поезия.

Божанка Константинова

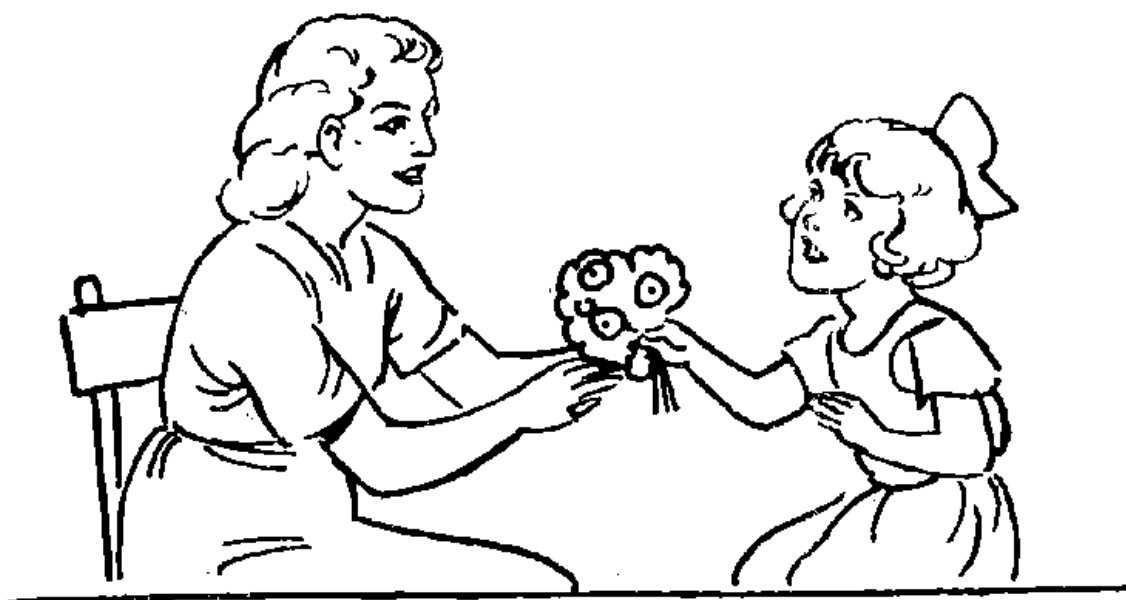
ПОСВЕЩЕНИЕ

*Вместо кукли и игралки
ето ви, дечица малки,
с моя поздрав и честитка
тази скромна пъстра китка.*

*Аз я сбирах цяло лето
и я носих на сърцето,
тя цъфтеше из полята
в градовете и селата.*

*Тя е китка все от думи —
малки песни, малки думи,
и на вас, деца, се дава
да ви служи за забава.*

*А за мен е радост скъпа
да ви давам с пълна шъпа
и устцата ви чудесни
да повтарят моите песни.*

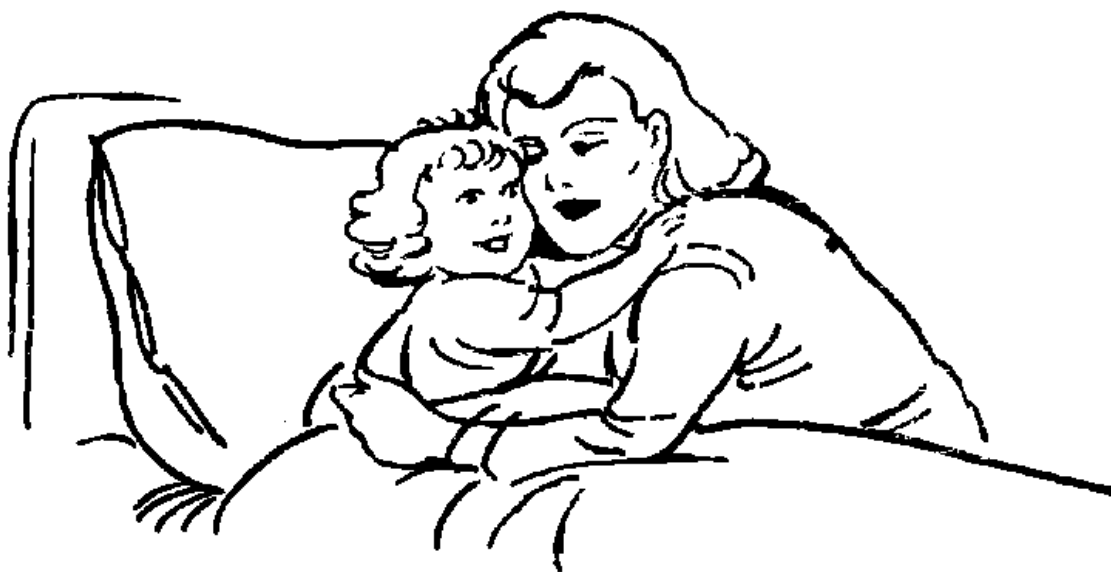

ЗА МАМА

*Поздрав ти поднасям,
мила моя мамо,
ида да ти кажа
тези думи само:*

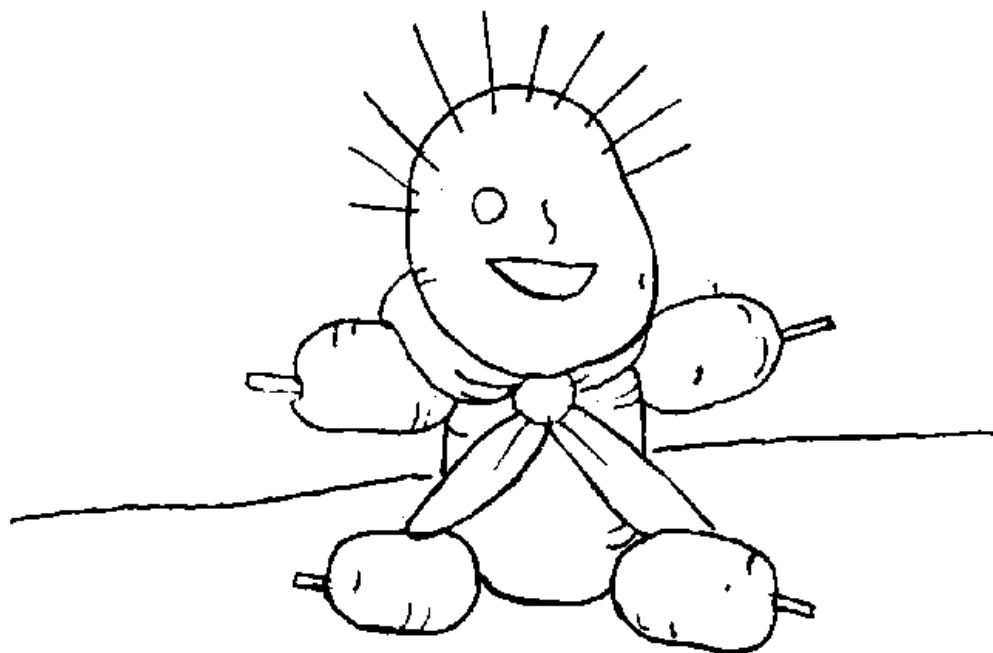
*— С твоя имен празник
аз те поздравявам —
тебе и на татка
здраве пожелавам!*

*И във знак на обич,
мамичко засмяна,
китка ти поднасям
росна и засмяна.*

ПРИ МАМА И ПРИ ТАТКО

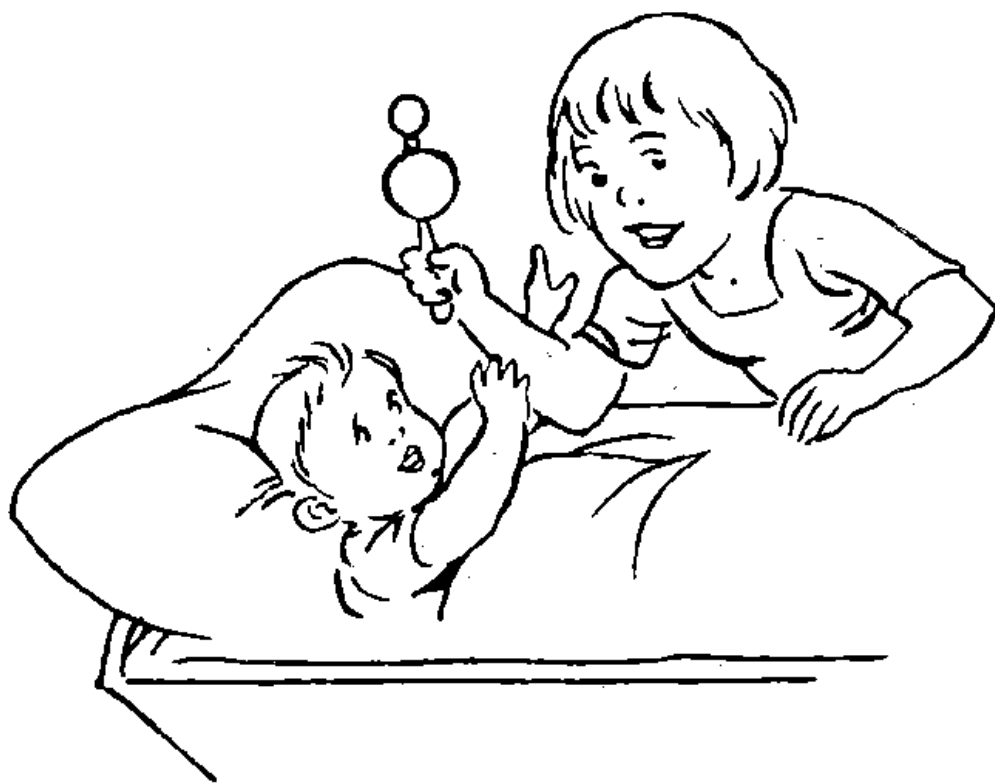
*Колко мило, колко сладко
е при мама и при татко!
Те за нас се много трудят,
те за нас се рано будят.
Щом очите си отворим,
със кого ще заговорим?
С нашта мама, кротка, мила,
със зората подранила.
Тихо татко да събуди
да отиде да се труди —
да печели и набави
дрехи и обувки здрави,
и тетрадки, и писалки
за дечицата си малки...
Колко мило, колко сладко
е при мама и при татко!*

МОЙТО БЕБЕ

*Вижте мойто малко бебе
колко е красиво!
То ще стане по-красиво —
нека ми е живо!*

*Верка казва, че е имало
от картоф главичка.
Нека казва, аз игравам
с него и самичка!*

МАЛКАТА БАВАЧКА

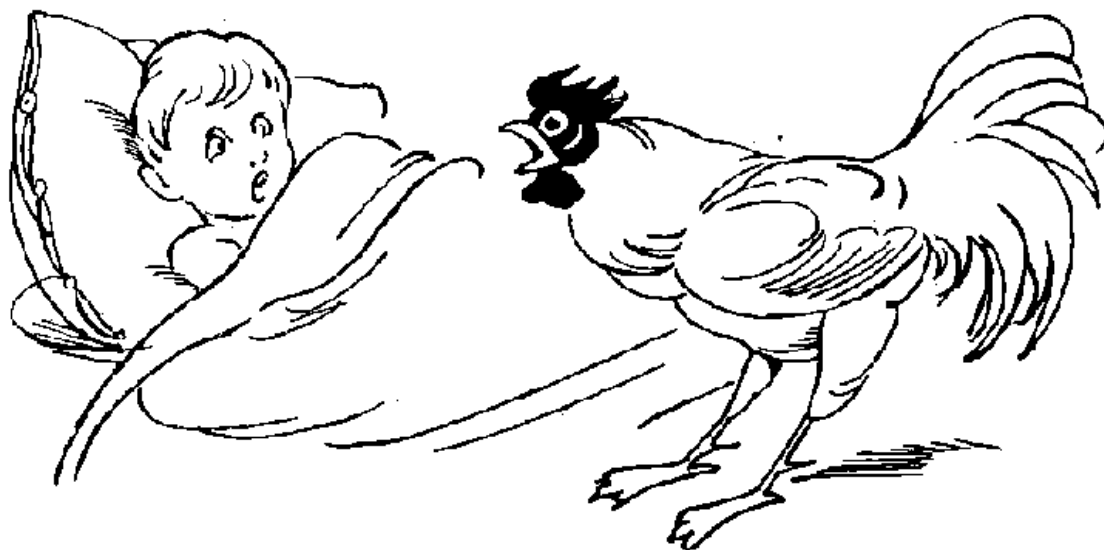
Гледай в кунката на кака —
таз дрънкалка трака-трака!
Тя е купена за тебе,
мойто мило, сладко бебе!
Ха, засмей ми се на кака,
трака, трака,
трака, трака!
А сега пък:
дрън, дрън, дрън,
заспи ти в сладък сън!

БРАТЧЕ И СЕСТРИЧЕ

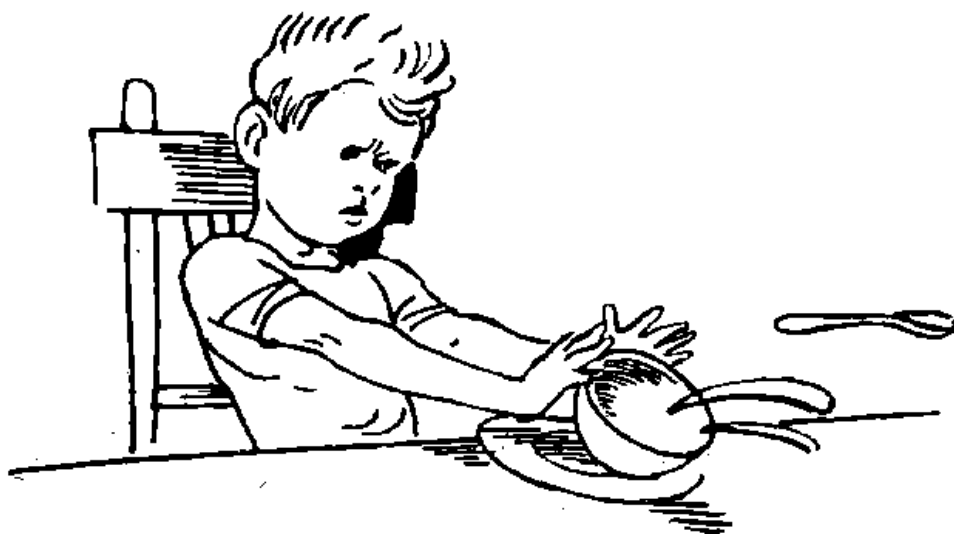
*Своето сестриче
Тодорчо обича,
като се събуди,
все при него тича.*

*Лицето му гали,
милва, гъделичка,
а когато стане —
храни го с лъжичка.*

РАНОБУДНИК

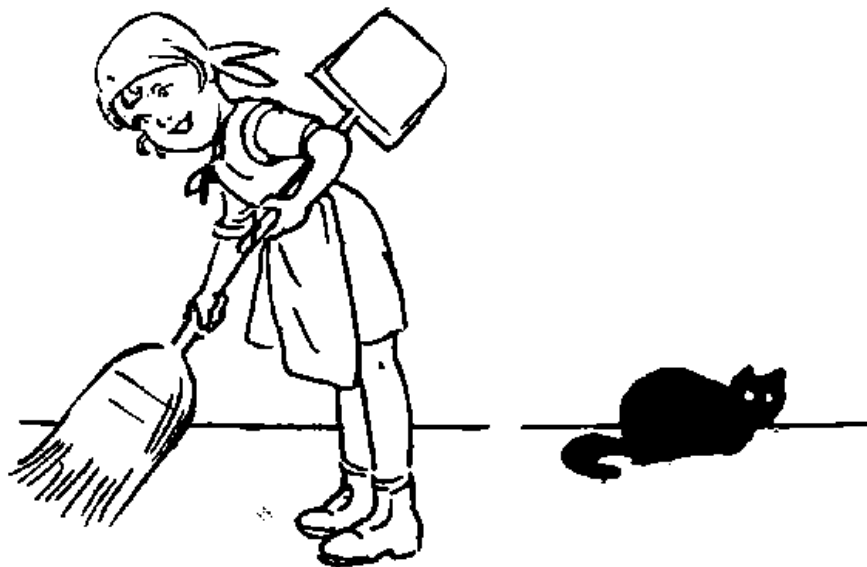
Кукуригу-ригу!
— Татко, изпѣди го,
да не пее рано,
да не буди мама —
да си спиме двама!

СЪРДИТКО

*Все за нещо ще намери
да се начумери:
ту му млякото горещо,
ту пък друго нещо.*

*И задето Петко в къщи
често тъй се мръщи,
Николинка, Ваньо, Митко
викат му Сърдитко.*

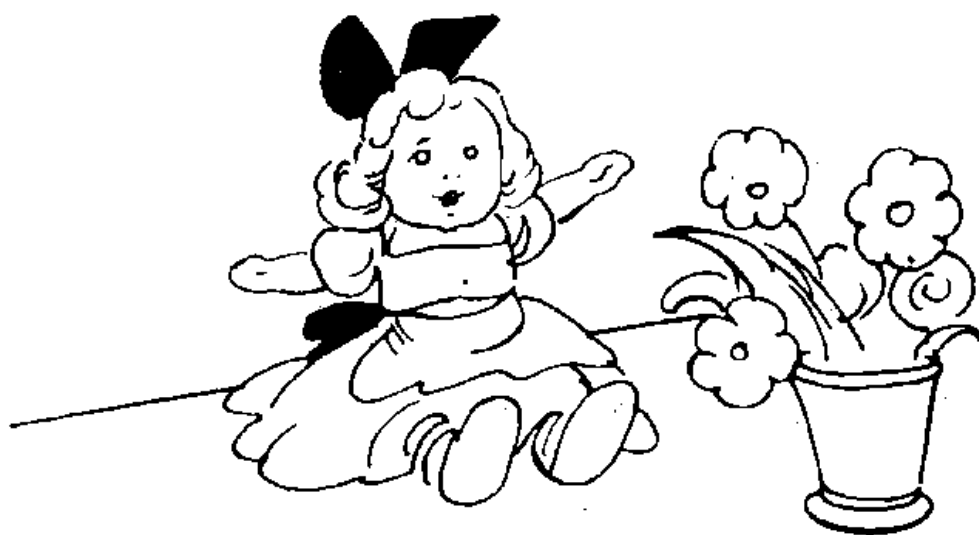
АНКА И ПИСАНКА

*Нашта Анка и Писанка —
колко са красиви!
Все доволни, все засмени —
колко работливи!*

*Анка сутрина из къщи
майци си помага,
а Писанка дебне мишки,
по коремче ляга...*

*Работата като свършат,
Писа щом замяка —
на ръцете си я взема
малката ѝ така...*

*па към нея сладки думи
галено нарежда,
а Писанка сладко мърка
и преди без прежда!*

ИМЕН ДЕН

*Твоята кукличка, сестричке,
днес празнува имен ден,
и за нея китка с поздрав
ще приемеш и от мен!*

*От сърце ѝ пожелавам
най-честит живот и благ —
и дано ѝ се не счупи
ни ръчица, нито крак!*

*Нека винаги я галят
все измитички ръце,
за да бъде все тъй чисто
гладичкото ѝ лице!*

ЕХ, ЧЕ СЛАВНА ВЕСЕЛБА

Трамба-лумба
лумба-ба!
Петко има
веселба!

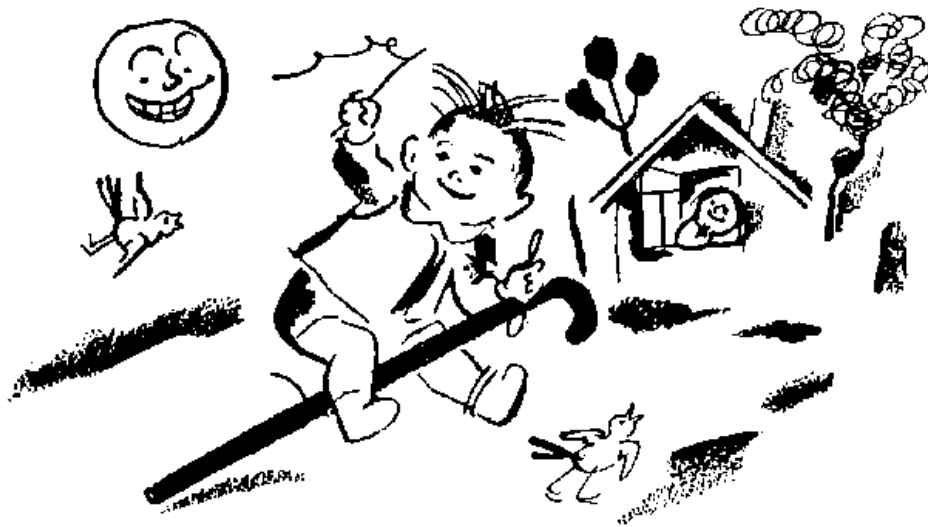
Днеска чичо
му Върбан
му донесе
барабан.

Трамба-лумба
лумба-ба,
ех, че славна
веселба!

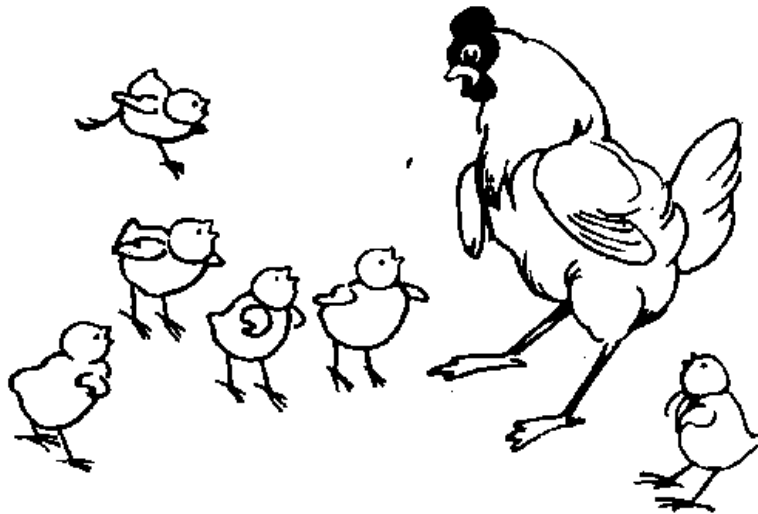
ЖУМИЧКА

Ала, бала, портокала,
жумитарка го изяла,
че за малките дечица —
нито резен, ни корица!
До стената сам-сами —
ето, този ще жуми!

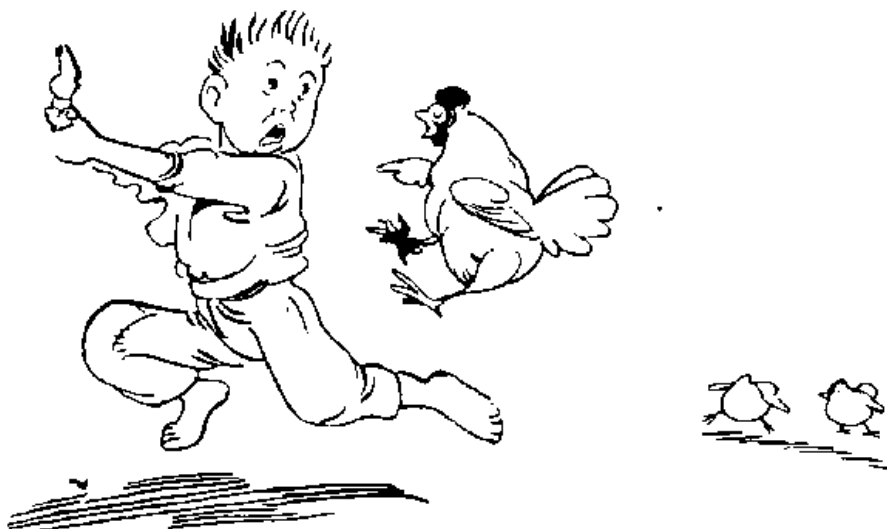
МОЙТО КОНЧЕ

*Дий, дий, конче-вихрогонче,
дий, дий, конче от бастонче!
Припкай, конче, през полето
да отидем там, където
във торбица със зобчица
ни очаква мама,
да пристигнем двама!*

НАШАТА КВАЧКА

Ах, каква е нашта квачка —
чудна майка и бавачка!
Пилците си как отглежда,
как ги учи и подрежда,
как да ходят, де да минат,
що да клъвнат, да отминат!...
И след всякоя разходка
свойте малки ще прикотка
под крилце си — до едничко!
Колко, колко е добричка!

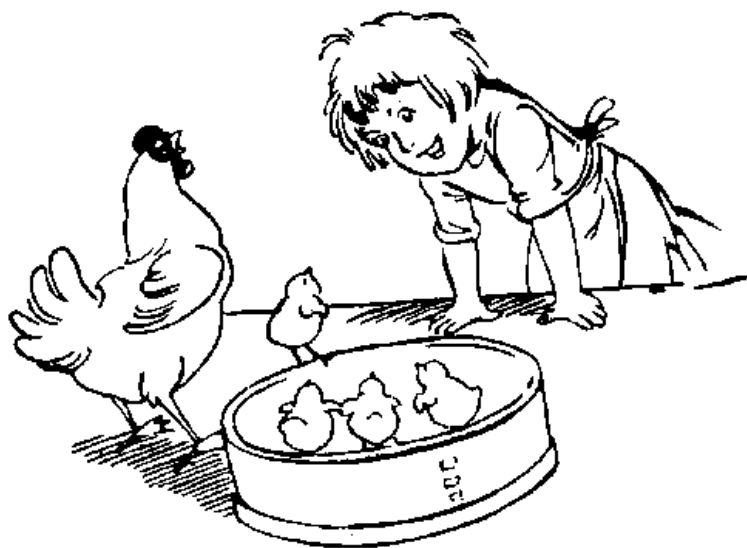

КВАЧКА-БАВАЧКА

*Сърдита е квачката,
квачката-бавачката,
че ѝ хванах пилето,
пилето, най-милото,
и го турих в пазва,
а то клюнче показва,
писка, вика, пиука:
„Скрий ме, майко, оттука!“*

ГЪСКИ БЕЛОГУШКИ

Гъски белогушки,
гъски лебедушки,
що сте закрякали,
що сте заврякали?
Не сте ли сити
и с вода напитки?
Не сте ли поспали
и дружно летяли?
Защо е тоз крякот
и викот, и врякот?
Млъкнете ми, дружки,
бели лебедушки!

ПИУ-ПИУ, ПИЛЕНЦА

*Пиу-пиу, пиленца,
пухести и мъхести,
още малки, в решето
кълвете си просцето,
да ви никнат перцата,
да се радват децата!*

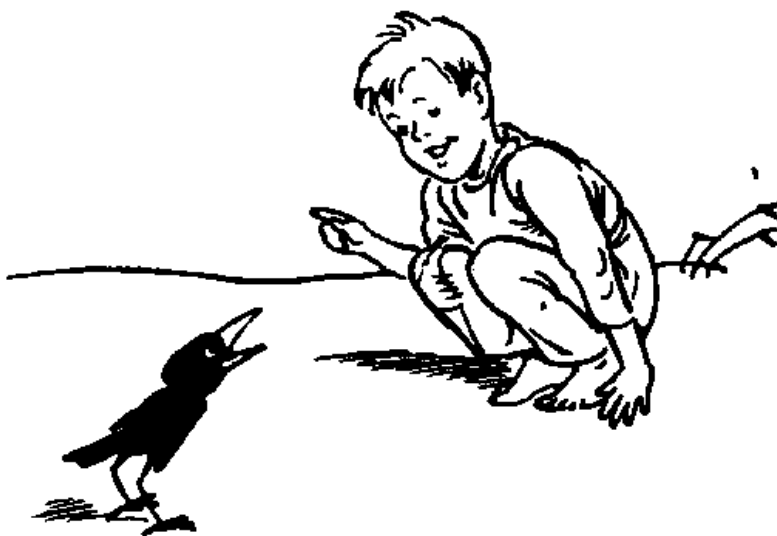
КОТАРАНЧО

*Котаранчо си е умен,
па и сладкодугмен,
ще замърка, ще захърка,
ще си каже, без да сбърка:
„Мили боже, ех, да може,
дето мина, дете стана,
тез мишлета с таз Мишана
ред по ред да ми застават,
мирно чест да ми отдават,
аз пък преглед да им правя,
ей така — за чест и слава!“*

ИГРАЧКА-ПЛАЧКА

Нашата квачка
крачка по крачка
гиздаво ходи,
пилета води;
залък намира,
всички събира...
Те пък — за чудо —
палаво, лудо
тъпчат се, скачат
и пак не плачат,
че при играчка бива ли
плачка?...

ГАРГА-УЧЕНИЧКА

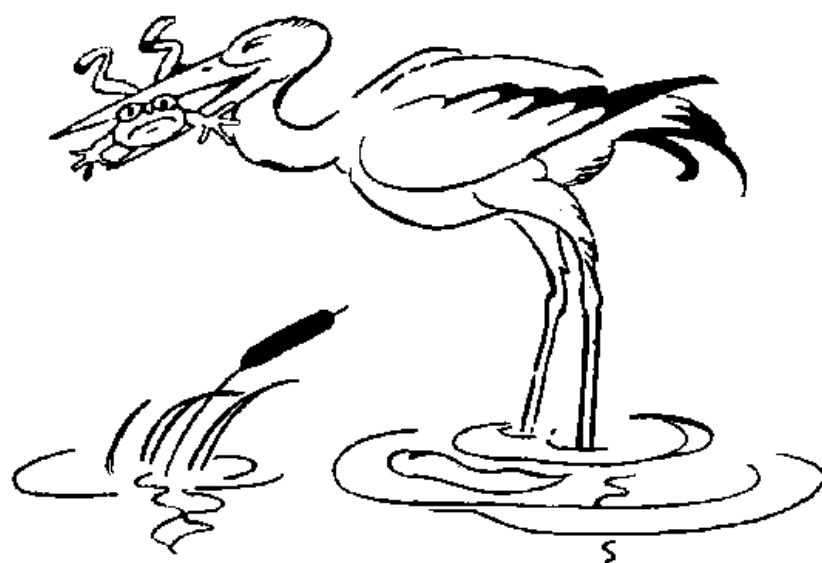
Тя е вече
умна птичка —
петнеделна
ученичка.

Крум я учи,
наставлява,
всеки ден ѝ
преподава —

да се мъдри
и кокори,
да се кланя
и говори.

Но не зная
как се случи,
че я само
туй научи.

Оттогава
досега
казва само:
га-га-га!

ЩЪРКЕЛ

*Щъркел шарен,
я кажи —
цяла зима
де бе ти?*

*И защо тук
не стоя,
както ние
у дома?*

*Щъркел шарен,
дългокрак,
я затракай:
Трак, трак, трак!*

КАКИНИТЕ ПИЛЕНЦА

*Какините пиленца,
кът, кът, кът!
Ще ви нося, какини,
просо всеки път.*

*Я клъвнете, милички,
просени зрънца,
та да се нагиздите
с пъстрички перца,*

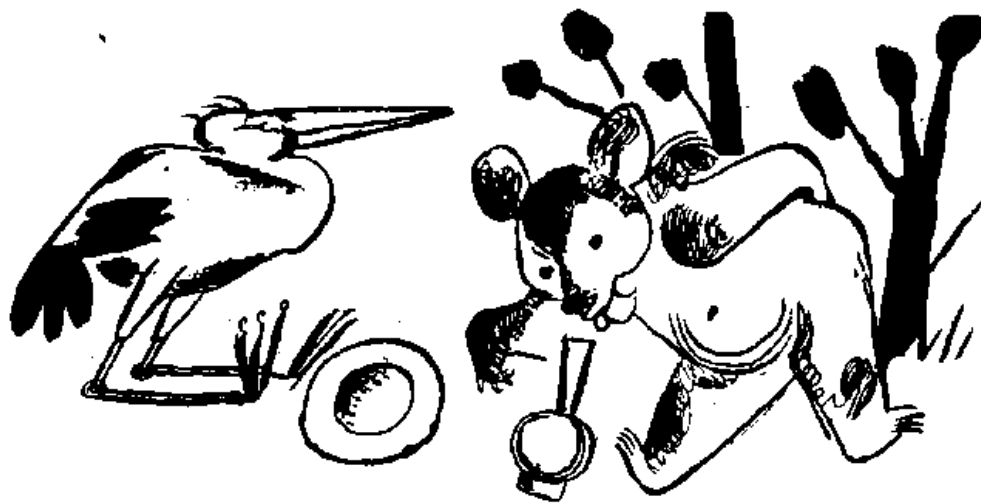
*ярчици да станете
хубави наглед
и да се провикнете
от нашия плет:*

*„Кът, кът, кът, кът,
кудкудак,
днеска снесох
утре — пак,
утре — пак,
яйчице за хубав дар
на нашия господар!“*

ЖАБА

Жаба вика: вряк, вряк, вряк,
имам хубав жабурняк.
Той е хубав и зелен —
бог го дава зарад мен.
Ала имам грозен враг,
той е щърка дългокрак,
дето вика: трак, трак, трак.

ГОЩАВКА

*Лиса гости канеше,
гозбица им слагаше:
на щъркела в тепсия,
на мецана в саксия...*

ХВАЛБА

Стар мишок се хвали,
че котак одрали —
да направят багреница
на мишата царица.

КОМАР

Все неканен
се явява
и че иде,
знак подава:
тънко някак
ще засвири
и белята
сам си дири.
— Звън, комарче,
гъдуларче,
звън, комарче,
за шамарче,
я до мен се
не допирай
и без време
не умирай,
че, комарче,
туй шамарче
ни е леко,
ни е меко —
дор ти каже,
ще те смаже!

ОХЛЮВИ

*Охлюв-бохлюв, не дреми,
а се малко съвземи!
Разпусни си рогата,
обтегни си снагата,
дълга, мека, тлъстичка
и отгоре с къщичка!*

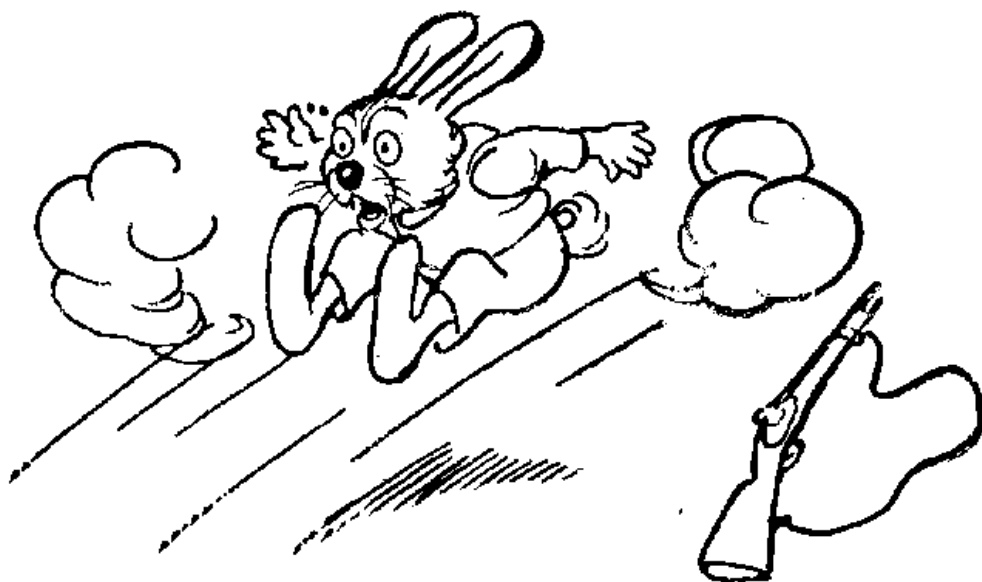
КАЛИНКА

*Лит, калинка,
из градинка,
през огради
и ливади!
Лит, калинка,
през малинка —
път кажи ни,
посочи ни
през полето
за морето!*

МЕЦИ-МЕЦАНИ

Пустите меци-мецани
слезли от върли балкани
в нови, момчешки премени,
сякаш са селски ергени —
долу в селото да идат,
сбора, хорото да видят.
Хем вървят, хем се подритват
хем се самички запитват:
— Що ли ще, меци, да стане
в селските равни мегдани,
ако ни някой усети,
че не сме момци напети,
а сме си меци-мецани
горе от наште балкани?

ЛОВЕЦ ЗАЙО

Кой що ще да каже,
ала е кураж,
заек да нарами
пушка с патронташ.

И да тръгне гордо
сам като ловец —
да оглежда всяка
трънка и листец!

Сал едно да няма,
тъй — не дай си бог —
глас да се зачуе
от ловджийски рог.

Или пък да лавне
някакъв палаш!...
Мигом му отива
целият кураж.

Дългата ще хване
Зайо изведнаж —
ще отхвъркне шапка,
пушка, патронташ!...

ЗАЙО БАЙО И КУМА ЛИСА

*Иска Зайо-заенце
на път да се впусне
и в градина някоя
зеле да си хрусне;*

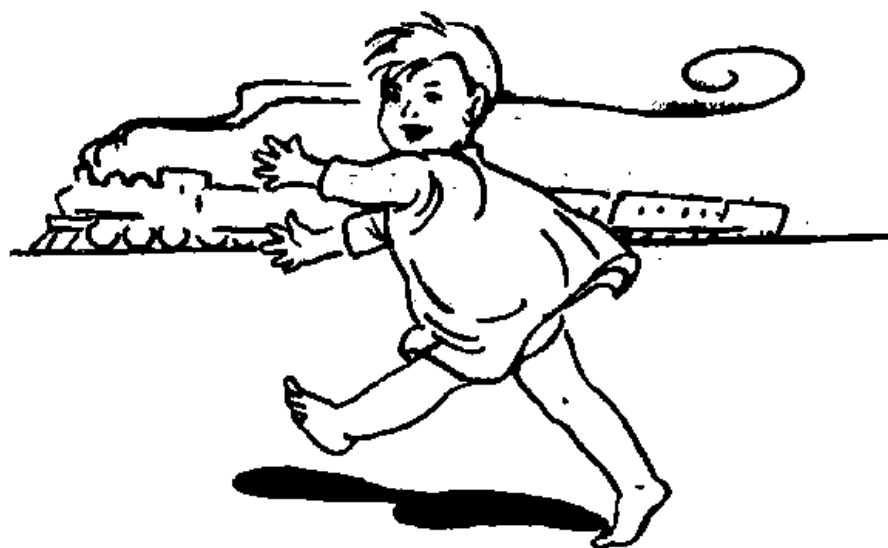
*иска му се, гладно е
и навън наднича,
пък и зеле крехкичко
много то обича.*

*Но не знае клетото
кой го чака вълнка,
Кума Лиса, гостенка
пъргава и тънка,*

*да излезе вълн само
да му се любува
и със зъби иглени
да го нацелува.*

ЗАЙО БАЙО

Нарамил е
Зайо Байо
тънка пушка
евзалия,
евзалия,
седефлия;
запасал е
патронташи —
иска всичко
да изплаши!
И в пътека
през горица
дебне Зайо
за лисица
кокошкарка,
заечарка,
дето прави
пакост тука!...
Ала нещо
изшушука
и сърцето
трепна в Зайо;
пусна пушка,
хукна Байо,
захвърчаха
патронташи,
та се всичко
изпоплаши!

ПУФ-ПАФ

Вчера с батя
на тревата
ний седяхме
под върбата.

А в полето
покрай нас
чу се тропот,
чу се глас:

Пуф-паф, пуф-паф
влакът бяга
в пътя прав,

пуф-паф, пуф-паф,
трака, трака
в пътя прав.

А пък наший
мил баща
днес ни с батя обеща,

че ний всички
вдругиден
ще отидем
с този трен
на излет по
хладина —
чак до Стара
планина!

Вкупом всички,
с бързий трен
ще потеглим
вдругиден...

Пуф-паф, пуф-паф,
хайде, хайде
в пътя прав!

Пуф-паф, пуф-паф,
трака, трака
в пътя прав.

ГОСТЕНКА-ГОТОВАНКА

Осата.

Зу, зу, зу!

Пчелата.

Кой е тука
и зузука?

Осата.

Аз, пчелице, аз —
ида къмто вас.

Пчелата.

Ти, осице, ти?
Как се тъй сети!

Осата.

Ей сегичка,
тъй самичка
седнала дома,
рекох си в ума:
Де да ида
да ги видя...

Пчелата.

Тъй ли? Бива —
да си жива!
Но кажи ми,
не лъжи ме,
обичая,
що го зная,
дет обичаш

да надничаш
към съдеца
със медаца,
да се радваш
и покрадваш
остави ли,
забрави ли?

Осата.

Зън-мън-зън
мън...

Пчелата.

Вън-вън! Вън-вън!...

РАННА ТЕЛЕФОНОГРАМА ОТ ЩЪРКА ДО ЖАБУРАНА

— Ало!...

— Кой ме буди толкоз рано?

На съня ми кой побърка?

— Аз съм, мила жабурано,
аз, приятеля ти — щърка!

— О-о! Приятел!... Откога ли?

— Туй неверие ви бърка!

А да знаеш колко жали
булката ми — рече щърка, —
дето тъй от нас страните,
с нас задето не дружите —
та помислих си, любезна,
раничко да те подиря —
с тебе в разговор да влезна,
чух, че търсиш си квартира —
аз пък имам — то се знае,
хем височка — и каква е, —
пък и топличка — цял рай е!...

— Май досещам се коя е —

рече жабурана плаха, —

но не иска ми се мене

дом — на щъркела в стомаха!...

— Ето, ето — пак съмнение...

То на дружбата ни бърка!

Ала, без да се обиждаш —

убеждаваше я щърка...

...

— Ало! Ало!?

— Чува ли се, мила жабо?
— Чува се, но много слабо!...

НЕ ВЯРВА

— Я дай, бате, бърдучето
и аз да посвирия.
— Да го дам, че да го вземеш —
бати ти разбира!...

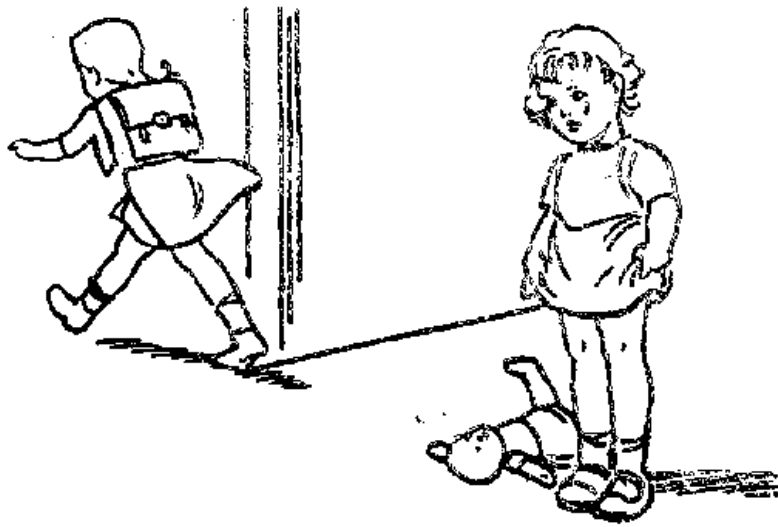
— Не бе, бате, ще го върна,
моли му се Вера.
— Ще го върнеш, както върна
крушата ми вчера.

— Крушата ли? То е друго —
аз я бях изяла.
— Като знаеш, че е моя —
да си я държала.

— Ех, бе, бате, виж какъв си,
да съм я държала!
Държи ли се такваз круша,
като е узряла...

— И свирката, както чуваш
тъй да чурулика,
нали да си духнеш в нея
самичка те вика.

— Е, тогава не я давай —
дръж я — аз да свирна.
— Виж, така се съгласявам:
духай и стой мирна.

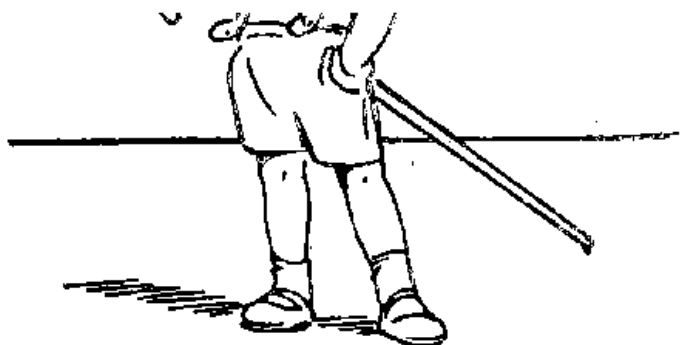

КЪМ УЧИЛИЩЕТО

Ученичка вече
се записа Лалка,
а пък мен не щяха,
че била съм малка!

Днес кога ми каза:
— Сбогом, моя, сладка,
и тръгна в ръцете
с молив и тетрадка,

толкоз домъчня ми,
чак ми се доплака!
Що и мен не взеха
заедно със кака?

ПЪРВИ ПАНТАЛОНИ

*Само с дълга ризчица
ходеше из двора,
а пък днес облечено,
както всички хора:*

*с панталонки хубави,
стегнати и нови,
и за чудо — знаете,
че са със джобове.*

*В тях ръчички сложил е
гордо и надуто,
бърка, пипа, мери ги,
шепне получуто:*

*„Ех, зимъс, по Коледа,
Сурова, Водици,
тук ще слагам орехи,
а пък тук — парици!“*

ВЕСКИНАТА ТРЕСКА

*Днес повторно — казват от настинка,
пак е втресло нашта Веселинка —
че се мама чуди и се мае —
тая треска в месец май каква е?*

*Аз пък зная: — моето сестриче
има много лакомо езиче —
всичко близва, хапва и опитва,
пък стомаха си и не запитва —
все претрупан — ще ли има сила
туй, що лапва — всичко да ѝ смила!*

ПРИЯТЕЛИ

Детето.

Добър ден, врабченце сиво,
да си здраво, да си живо!

Врабчето.

Добър ден, дете познато —
да те видя мустакато!

Детето.

Врабче живо и игриво,
що под стряхата се сгушваш
и във вятъра се вслушваш?

Врабчето.

Иде зима нетърпима,
мисъл страшна ме обзима:
ще намира ли храница
мойта мъничка душица?

Детето.

Врабче сиво и игриво,
да си здраво, да си живо!
Аз трошици ще ти давам,
гладно теб не ще оставям,
нека знае лоша зима,
че приятелство тук има!

Врабчето.

Момче мило, толкоз харно,
твойто врабче благодарно
ще се радва, ще ти пее

и безгрижно ще живее!...

Детето.

Сбогом, мое врабче сиво!

Врабчето.

Сбогом, момче, да си живо!

СЛАВЕН КОНЦЕРТ

*В задний двор на
леля Сава
днес концерт се
чуден дава.*

*А свирците —
туй сме ний,
някой духа,
някой бий:*

*— Тра-ла, ра-ла,
тра-ла ри
входът струва
пет пари!*

*Тра-ла, ра-ла
тра-ла ри
а за бедни —
без пари!*

*Но се никой
не явява
и за наший
труд не дава —*

*тра-ла, ра-ла,
тра-ла, ра —
ни петаче,
ни пара!*

Само вуйчо —

да не свирим,
а да спрем
и се смирим,

да престанем
с наший шум
с нашто тра-ла,
ра-ла бум —

даде ни по
пет пари.
Тра-ла, ра-ла
ра-ба ри —

даде ни по
пет пари.

РУСКА

*С черна четка за обуца
Роювата малка Руска
понатъркала за опит
свойта бяла блузка.*

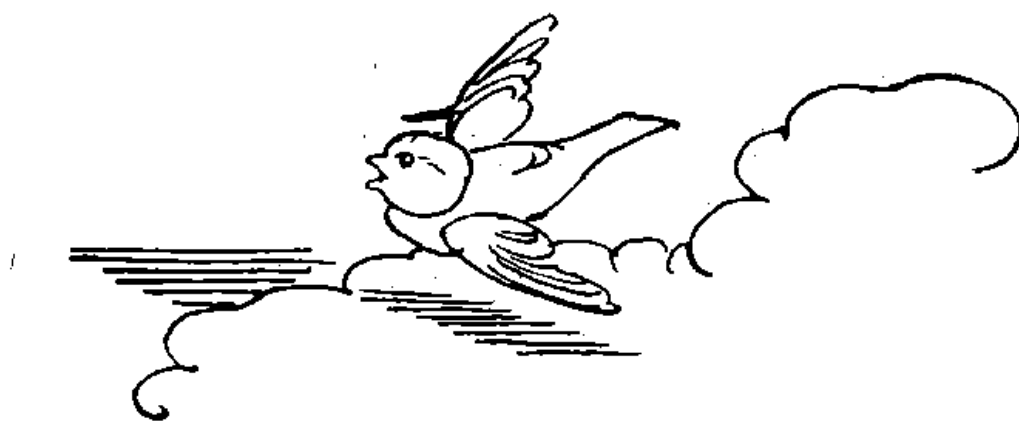
*Па на столче се катери
и се вдига, и наднича,
в огледалото да види
ще ли ѝ прилича.*

*Та ако е по-красива,
куклата си да намаже
и при майка си да иде,
да ѝ се покаже.*

*Ала щом като надзърна,
много грозна се намери
и лицето ѝ красиво
в миг се начумери.*

*Па се чуди де ще може
насаме да се прикрие
и оцапаната блузка
скритом да умие.*

*Да не би ѝ се насмели
миличките ѝ домашни,
че са всички до едничък
присмехулци страшни*

ПРОЛЕТ ИДЕ

*Със лъчи и топло слънце
облаците веч пронизва
и снега със топлинка си
разтопява, пооблизва.*

*Ще отмахне снежни преспи
по полето останали;
ще пробуди цветни билки
под снега дълбоко спали;*

*Ще изсуши блатни локви
по ливади и поляни
и с усмивка блага, мила
свойте гости ще покани.*

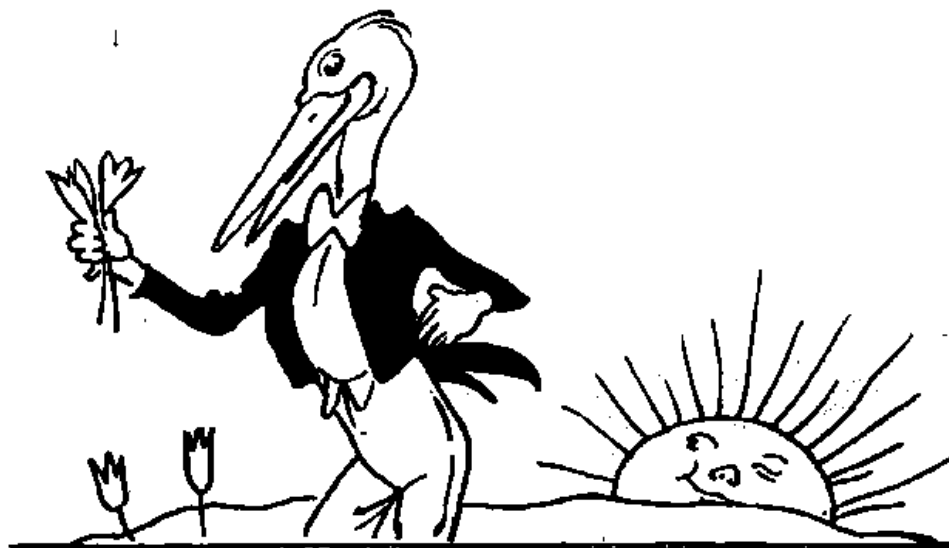
*Щъркели и лястовички,
жеравите на редица
ще здрависат отвисоко
вън излезлите дечица.*

ТЕМЕНУЖКА

Теменужчице ле ситна,
нежна, дъхава и китна,
я кажи ми, свежа, мила,
що си толкоз подранила?
Тук когато сняг лежеше,
миличка, ти де седеше?

— Ах, игрива Минке мила,
аз съм много подранила,
че тук рано слънце грее;
но когато вятър вее
и разнася сняг в полята,
аз си дремя във земята.

ПОДЕВЧИЦА — ПРОЛЕТ МИЛА

*Рано ми е подранила
подевчица — пролет мила,
у Мразови двори бели
още слънце невидели!*

*Подранила, стан стъкмила
да си тъче тънки дари,
да ги шие, да ги шари,
за роднини и сватбари,
за певците и свирците
и за свати — все крилати:
за кумата си кадънка
от кокиче блуза тънка,
зарад лястовичка дружка
кърпички от теменужка,
а за девера си щърка
китка кукуряк — два стърка;*

*за сквореца, за свиреца,
пошче тънко от синчеца.
Шие, бърза, не угажда,
че ѝ Дядо Мраз досажда:*

*ту ушенцата ѝ щипе,
ту косите ѝ посипе
със снежинки леки, бели
от небето полетели.*

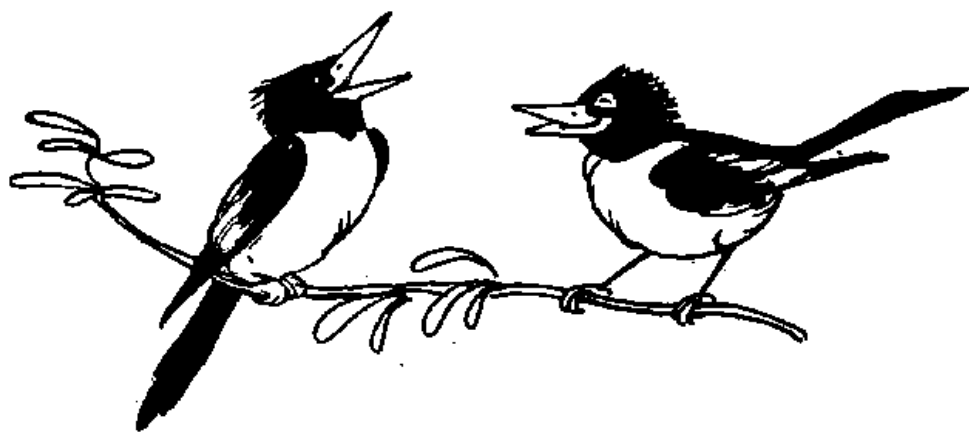
ЧИЧО И ПТИЧКА

Още гола е гората,
но свенливо из тревата
гледа бялото кокиче,
а отгоре поyno птиче,
кацнало само-самичко
ми подвиква: — Чичко, чичко,
чичко, чичко!

Аз го питам: — Я, кажи ми
кой тук работи с години,
кой оре браздите прави
и лехите кой направи —
украси в полето всичко?
То ми рече: — Чичко, чичко,
чичко, чичко!

— От певците наши мили
тази пролет само ти ли,
що ни пееш в китна бука —
няма ли да дойдат тука
и другарите ти птички?
То отвърна: — Всички, всички,
всички, всички!

— В нашите села чудесни,
ще ли пак да има песни,
ще ли подари небето
много жетва на полето
за отрудения чичко?
То откликна: — Всичко, всичко,
всичко, всичко!

СВРАКИ-МАХАЛАНИ

Горе на върбата
свраки-цацарани,
сякаш са събрани
стари махалани!

Пуснали се в клюки
пустите бъбрици —
да одумват всички
по-достойни птици!

От орела горе —
долу до фазана,
птичка не оставят
те неподиграна.

Славият ръждив бил,
врабчето кирливо,
лебедът пък имал
врат като огниво!

— Я поглежете мъдра
буля гургулица,
на врата със черно —
сякаш е вдовица!

Щъркелите само
са на цвят по-мили,
но стърчат високо —
сякаш на кокили!

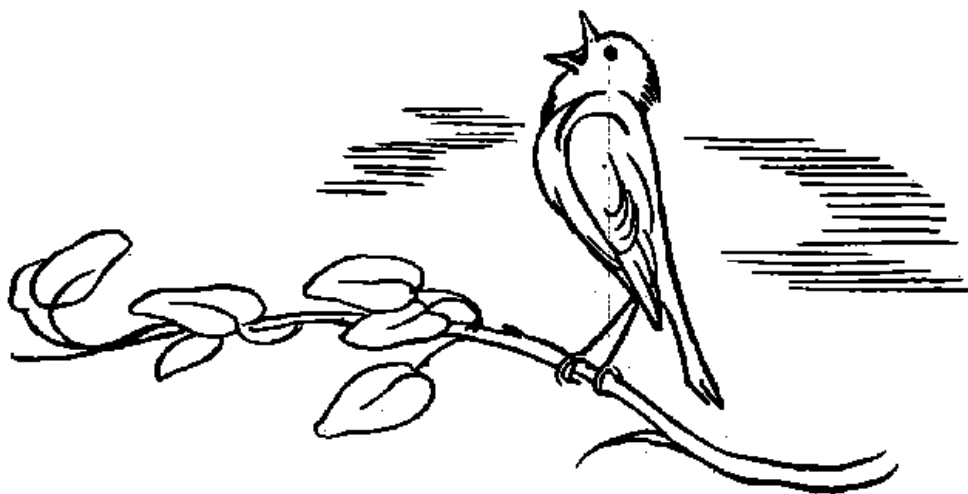
— Нашта хубост, сватя,

де се е видяла!
Две бои, но чисти —
черничка и бяла!

И така красиво
двете съчетани,
че окото просто
в тях да ти остане!

— И не сме ли ние
най-достойни птици?
— За царици, за царици!
— За царици, за царици!

Скърцат пустите бъбрици!

СЛАВЕЙ

*И след тая дълга зима
пролетта се пак яви
и на двора ябълката
вече пъпчички зави;*

*няма много да се мине —
ще разцъфне цяла тя
и цветенца ще прошарят
малки преснички листа.*

*По-късно и славей малък
още рано в утрен час
на стъблото ѝ ще кацне,
ще извие кръшен глас;*

*ще затрепка в песен сладка,
песен пълна със любов —
да обади се на всички
тоя гост и мил, и нов,*

*скоро тук при нас долитнал
от далечен южен край
да ни каже, че след него
иде радостният май.*

*Да разметне цветен губер
в целия ни роден край
и от него да направи
дъхав, мил и хубав рай.*

ИМЕТО НА МАЙ

*Месеците зимни, летни
се събрали на съвет —
себе си да наименоват,
та в света да има ред:*

*Януари, Февруари,
Март, четвъртият Април,
а пък петият, немирник,
във цветя се цял обвил.
Та извикали неволно:
— Хубавец е! — м, м, м!
Миризмата му: ай, ай, ай!
И от „м“-то и от „ай“
съчетали име: Май!*

ЛЯТНО УТРО

Сладък дъх повява рано
от цветята свежи.
Ясно слънце откъм изток
златен кръг бележи.

Ето го, сега ще светне
горе на балкана,
покривите ще огрее,
а после мегдана.

Пойни птици ще здрависа
от зори, що пеят,
и поточетата бистри,
тихо що люлеят.

Всичко то ще да здрависа,
всичко ще подкани,
да започне с нови сили,
работа да хване.

ЕХ, ЛИВАДО РАВНИЧКА!

*Ех, ливадо равничка,
буйничка и плавничка!*

*Сякаш че е косица
меката ти тревица,
що я роси росица,
що я мие дъждеца,
що ѝ реши ветреца
с гребена си пращеца,
що ѝ пее щуреца
и се мъчи с гласеца
да надвика сквореца!*

*Ех, ливадо равничка,
буйничка и плавничка!*

*Татко клепа косица
за меката тревица —
и на всяко чук, чук, чук
се обажда пѣдпѣдѣк.
И подвиква: „Пѣд-пѣдѣк
пѣд-пѣдѣк, пѣд-пѣдѣк!“*

ЕСЕН

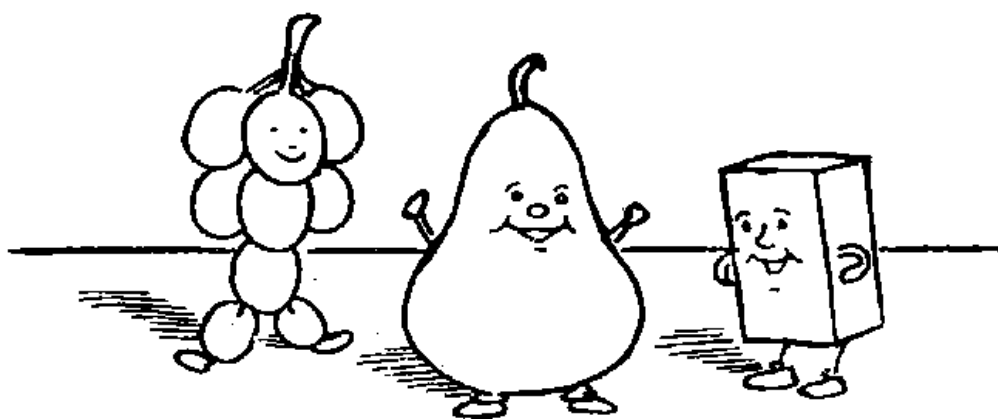
*Грижно клюмнали дръвчета
леко си листата ронят,
а над тях листата горе
бавно облаци се гонят.*

*Не обаждат се отнийде
гласове от пойни птици,
само жеравите къркат,
наредени на редици,*

*сякаш жално се прощават
със земята родна, наша,
що им даде изобилно
хубав лов и тлъста паша.*

*А пък може би да идат
и от по-далечни краища —
и ни поздрава донасят,
дето някой ни го праща.*

*Хайде, сбогом, мили птици,
юг стигнете живи, здрави —
и от назе помолете
пролетта да се не бави.*

КРУША, ЛОЗА, БОР И ТОПОЛА

Лозата.

*Мила крушке и сестрице
твойте плодове дъхати
пълнят цялата градина
с най-приятни аромати!*

Крушата.

*Твоя гроздов сок с наслада
виждам, сестро, всеки пие
и се радвам, че снага ти
окол моя ствол се вие!*

Лозата.

*Ний подслаждаме живота
и на птици, и на хора!
А пък виж онези двама,
там — тополата и бора!...*

Крушата.

*Хем безплодни, хем, поглеж ги
как надменно се надигат!
Сякаш искат с върхове си
облаците да достигат!...*

Тополата (дочула ги).

*Ей, сестрици, тамо доле,
с тез одумки престанете! —
Кой отрича, че полезни
за живота сте и двете?*

Вашите заслуги тука

се от всекиго признават,
ала има други, дето
мълком си живота дават:
аз във жертва се поднасям
заедно с клонете китни,
че от мен — една-едничка —
правят клечките кибритни!

Борът.

А пък нас за хорски сгради
всекидневно ни повалят,
та бъдете скромни, дружки —
само слабите се хвалят!...

ЕСЕН

Лятото си
отпътува,
есента ни
веч гостува;

птичи песни
ще престанат
че за път се
птички канят.

Но сè мило
слънце грее,
около се
всичко смее.

И в градини,
вижда всеки,
над лехи и
над пътеки,

между листи
зажълтели,
ябълки и
круши зрели;

и дъхът им
ароматен,
ароматен
и приятен

сякаш вика,

сякаш кани:
Ний сме още
необрани.

МАЙСТОР СЕЧКО

*Майстор Сечко рано от сън скочи
и си грабна бързо сечивата,
да си дяла сребро — мрамор плочи
за палати светли на водата.*

*Че и други майстори намери:
Дядо Мраз, па и Северняка.
Мраз чертае, Северняка мери,
а пък Сечко с чуковете трака.*

*Изковава сребърни тавани
над реките и над езерата
и приветно под покрив покани
да почива и да спи водата.*

*Отдалече гледа ги Южняка
и с надути бузи се надсмива:
— А бре, Сечко, Мразе, Северняко,
тримата не струвате ни слива!*

*Че река ли с вас да се поборя,
към дворци ви да се поотбия,
за два дни ще изпосъборя
цялата ви яка майстория.*

ВРАБЧЕ

*Сняг се сипе на парцали;
вее буря, воят хали.
А отвън се чуй врабчето
как се моли на детето.*

*И кой знае му езика,
той разбрал би как му вика:
— Джив-джив! Аз, дете, съм
още жив, още жив!*

*Нека воят бури, хали,
нека сняг се сипе, вали...
Ако имаш, ти сърце,
то ми хвърляй по зрънце.*

*Джив-джив! Аз, дете, съм
още жив, още жив!
И игрив, и скоклив!
Джив-джив, джив-джив!*

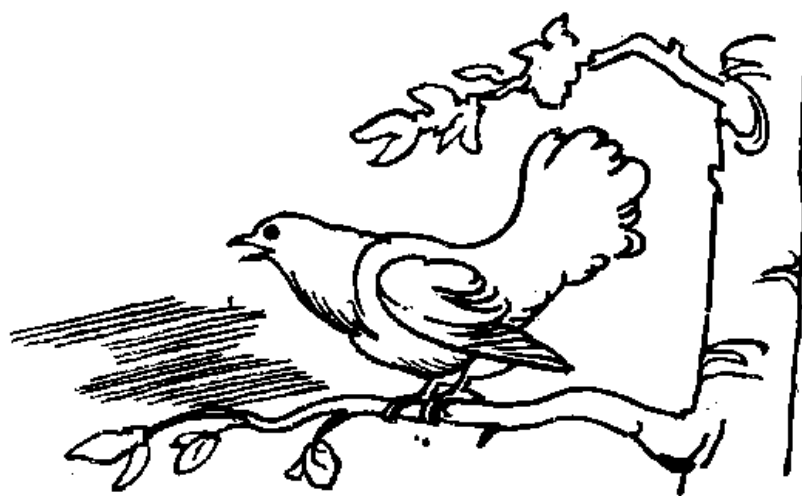
ДЯДО МРАЗ

Дядо Мраз.

*Вий, дечица, нашта Есен
я изпращате със песен,
но след нея идвам аз
и се казвам Дядо Мраз.
Аз съм остър, хапя зле.
пръсти, бузи, нос, ушле!...*

Децата.

*Не плаши ни със преструвки,
ний сме с дрешки и обувки.
И макар сме още малки,
знаем кой кове пързалки,
кой за „мечки“ трупа сняг,
уж сърдит, пък мил и драг,
все се трудиш зарад нас,
хубавелко Дядо Мраз!*

В ПЛАНИНАТА

*Завчера оттука,
все покрай реката,
стигнахме със татко
горе в планината.*

*Горе при козите
чичо ми живее,
а край тях поточе
бъбли и се лее.*

*И ветрецът хладен
лекичко повява,
а от клона липов
птиченце запява,*

*Ах, каква е хубост
горе в планината!
Там е наша радост,
там ни е играта.*

ПТИЧЕ В КЛЕТКА

Птиче мило,
гласовито,
я клъвни си,
да си сито;
посръбни си
и водица,
на запей ни
песенчица
гласовита,
песенчица
кръшна,
вита.

— Ах, дечица
сладкодумни,
русокоси,
мили, умни,
де сте чули
и видели
някой роб
да се весели?
Тук откак съм —
аз не пея,
само плача,
сълзи лея...
Плача жално
о, дечица —
за свобода,
за горица,
за потока
там, що шава,

що ми сутрин
пригласява...
И да бихте
ме разбрали,
знам, че бихте
ме пуснали!...

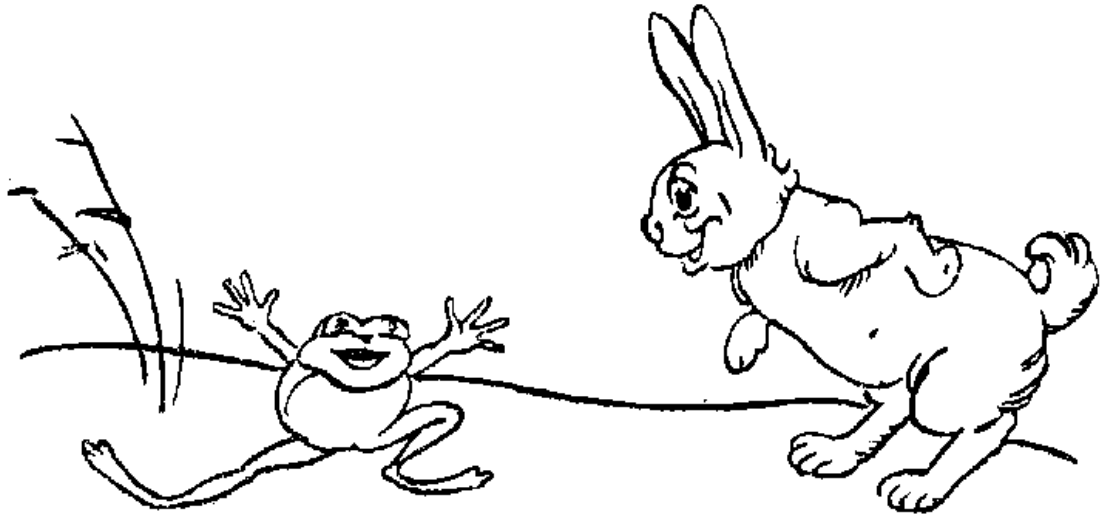
ОБЛАЧЕ И ДЕТЕ

Детето.

Облаченце — пеленаче бяло,
позапри се и кажи, да зная,
накъде си рано полетяло
сам-самичко без водач в безкрая?

Облачето.

Както дремех на Мусала в скути,
тя от сън ме пробуди, упъти
и упъти, и тихо ми рече:
да отида през море далече,
да посрещна гостенката мила —
цветоносна Пролет — подранила,
да посрещна и друми за нея
със росица чиста да поля,
да не праши хубави ресници
и накити — от цветя — шевици,
при умора — сянка да ѝ правя,
да ни дойде весела и здрава.

ИГРАЧКА-ПЛАЧКА

*Играл зайо, играл байо,
паднал зайо, ударил се.*

*Ударил се, заплакал се,
от играчка — ей ти плачка!*

*Дошла жаба — стара баба;
хванала го, вдигнала го.*

*Видели се, засмели се,
та от плачка пак играчка!*

БЕЛЕЖКА

Книгата „Сърдитко“ съдържа най-популярните стихотворения на един от класиците на българската поезия за деца — Стоян М. Попов — Чичо Стоян (1865–1939). Те са подбрани от издадените приживе на автора отделни книжки („За малките“, 1925; „Всички непослушни такваз ще ги люшне“, 1925; „Чичова китка“, 1927; „Чичов дар“, 1929), така и от съставяните по-късно, от началото на четиридесетте години до днес сборници със стихотворения на Чичо Стоян („Залъгалки за дечица малки“, 1939; „Птички“, 1939 г.; „Детска книга“, 1941; „Анка и Писанка“, 1949; „Чичова китка“, 1949; „Китка за малките“, 1965).

Някои от включените в сегашното издание стихотворения са публикувани във вестник „Славейче“ — 1906–1907 година. В случаите, когато Чичо Стоян е публикувал едно стихотворение в две или повече редакции, избираме обикновено по-късната, тъй като тя е и по-сполучлива. Най-често откриваме по два варианта на едно стихотворение — единият е кратка залъгалка, а в другия стихотворение (залъгалката е увеличена с един, два куплета). В такъв случай публикуваме залъгалката, защото именно в областта на кратката стихотворна форма, на стихчето-играчка, на залъгалката Чичо Стоян проявява ярка дарба.

Принципът на подредбата в книгата е следният — за да се избегне формалното деление на залъгалки и стихотворения (което в редица случаи е и условно), при оформянето на сборника е спазен тематичният принцип — от света на детето вкъщи, от играта с куклите, с Шаро и Писана през обичта към мама, татко, сестричето и братчето към „сериозните“ грижи на първокласника до красотите на природата, до екскурзията в планината и очарованието ѝ през различните сезони. В тази обща линия на постепенно обогатяване на темите, което е резултат на обогатяването на детските представи, естествено залъгалките намират място в началото на книгата, а по-обемните стихотворения, както и стиховете — кратки поемки с вместен в тях диалог — са преди всичко във втората.

Най-общо стремежът при подредбата е да се спази тематично единство, естествено преливане на една тема в друга.

Всички поместени стихотворения на Чичо Стоян са от най-ценното, създавано още в края на миналия век, което е останало живо и действено и днес.

Стихотворенията, подбрани за „Сърдитко“, са взети от следните публикации:

- Посвещение — „Китка за малките“, 1965.
- За мама — „Китка за малките“, 1965.
- При мама и при татко — „Птички“, 1939.
- Мойто бебе — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Малката бавачка — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Братче и сестриче — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Ранобудник — „Китка за малките“, 1965.
- Сърдитко — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Анка и Писанка — „Китка за малките“, 1965.
- Имен ден — „Анка и Писанка“, 1949.
- Ех, че славна веселба — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Жумичка — „Китка за малките“, 1965.
- Мойто конче — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Нашата квачка — „Чичова китка“, 1927.
- Квачка-бавачка — „Китка за малките“, 1965.
- Гъски-белогушки — „Китка за малките“, 1965.
- Пиу-пиу, пиленца — „Китка за малките“, 1965.
- Котаранчо — „Китка за малките“, 1965.
- Играчка-плачка — „Анка и Писанка“, 1949.
- Гарга-ученичка — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Щъркел — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Какините пиленца — в-к „Славейче“, 21 март 1908.
- Жаба — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Гощавка — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Хвалба — „Залъгалки за дечица малки“, 1939.
- Комар — „Китка за малките“, 1965.
- Охлюви — „Китка за малките“, 1965.
- Калинка — „Китка за малките“, 1965.

Меци-мецани — „Анка и Писанка“, 1949.
 Ловец Зайо — „Китка за малките“, 1965.
 Зайо Байо и Кума Лиса — в. „Славейче“, 26 октомври 1907.
 Играчка-плачка — „Китка за малките“, 1965.
 Зайо Байо — „Чичова китка“, 1927.
 Ранна телефонограма от Щърка до Жабурана — „Анка и Писанка“, 1949.
 Гостенка-готованка — „Анка и Писанка“, 1949.
 Пуф-паф — „Чичова китка“, 1927.
 Не вярва — „Чичова китка“, 1927.
 Към училището — „Китка за малките“, 1965.
 Първи панталони — „Китка за малките“, 1965.
 Вескината треска — „Анка и Писанка“, 1949.
 Приятели — „Анка и Писанка“, 1949.
 Славен концерт — „Китка за малките“, 1965.
 Руска — в. „Славейче“, 8 февруари, 1908.
 Пролет иде — в. „Славейче“, 23 февруари 1907.
 Теменужка — „Чичова китка“, 1927.
 Подевчица — пролет мила — „Китка за малките“, 1965.
 Чичо и птичка — „Китка за малките“, 1965.
 Свраки-махалани — „Китка за малките“, 1965.
 Славей — в. „Славейче“, 20 април 1907.
 Името на Май — „Птички“, 1939.
 Лятно утро — „Китка за малките“, 1965.
 Ех, ливадо равничка! — „Китка за малките“, 1965.
 Есен — в. „Славейче“, 21 септември 1907.
 Круша, лоза, бор и топола — „Китка за малките“, 1965.
 Есен — „Чичова китка“, 1927.
 Майстор Сечко — „Китка за малките“, 1965.
 Вrabче — „Китка за малките“, 1965.

Издание:

Чичо Стоян. Сърдитко
Стихотворения за деца

Съставител: Божанка Константинова

Редактор: Татяна Пекунова

Художник: Вадим Лазаркевич

Художествено оформление: Борислав Кьосев

Художествен редактор: Олга Паскалева

Технически редактор: Веселина Балабина

Коректор: Александра Хрусанова

Издателство „Български писател“ — София, 1985

ДП „Димитър Благоев“ — София

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.